

Intervju sa doc. dr. sc. Odilonom Gbenoukpo Singbom

Molimo Vas da nam za početak malo predstaviti knjigu.

- Prije svega, imam potrebu vam zahvaliti na ovoj prilici koji ste mi dali zato što mogu reći da ova knjiga kao plod mog doktorskog rada pod mentorstvom profesora doktora Tončija Matulića koji je i profesor na KBF-u, a u komisiji su tada bili i prof. Mislav Kutleša i prof. Vladimir Dugalić. Ova je knjiga zapravo vrhunac onoga što sam proživljavao kao student na KBF-u. Zanimljivo je to da je moje prvo objavljeno djelo moj seminarski rad objavljen upravo u Spectrumu. Tako da mi je drago da sam taj početak sa Spectrumom na neki način nosio cijelo vrijeme i doveo do ove teme koja je itekako povezana s umjetnom inteligencijom. Radi se o jednom pojmu rekao bih novom pokretu, znanstvenom, ali više čak i ideološkom pokretu koji se zove transhumanizam, koji sam pokušao nekako obrazložiti i vidjeti kakva je njihov pogled na čovjekov život kao takav, odnosno kakvog čovjeka poimajući, kakvu budućnost najavljuju za čovjeka, konkretnoga čovjeka danas, i koji su zapravo teološki temelji koji meni mogu pomoći da kritički pristupim tom pokretu. I to je otprilike ono o čemu je riječ u toj knjizi.

Možete li nam u kratko pojasniti pojam transhumanizma i reći kako je on povezan s teologijom?

- Zahvaljujući kršćanskoj teologiji imamo pojam osoba koji opisuje cjelovitost pogleda na ljudski život. Međutim, postoje različiti pristupi čovjeku, da li ćemo mu pristupiti iz znanstvenih aspekata, dali su humanističke znanosti, društvene znanosti, prirodnoznanstvene, dakle, imamo različite pristup čovjeku. Tako i transhumanizam kao pokret ima svoj pristup čovjeku. Kada bih trebao dati jednu konvencionalnu definiciju transhumanizma, rekao bih da je to zapravo jedan znanstveni, društveni, ekonomski i ideološki pokret koji smatra da možemo, odnosno mo-

ramo pomoću suvremenih tehnologija poboljšati čovjeka na nekoliko razina. Pojam poboljšati čovjeka, naravno, samo po sebi nije ništa loše. I tehnologije u mnogočemu pomažu, ali kada oni kažu „pomoći čovjeku“, odnosno „poboljšati čovjeka“ to znači na kognitivnoj razini. To znači kako pojačati, kognitivne kapacitete čovjeka da možemo steći možda malo veću razinu inteligencije kao što kao što imamo na emocionalnoj razini poboljšanja. To znači na primjer, da pomoću raznih supstanca možemo recimo biti uvijek dobro raspoloženi, da nikad nemamo neke negativne emocije kao što je tuga, strah ili neke tegobe koje obično imamo. Uostalom, danas i postoje neki lijekovi koje ljudi mogu piti da budu na nekoj razini emocionalnog raspoloženja dobrog ili na fizičkoj razini koja je prva razina, dakle, poboljšanje ljudskog tijela pomoću raznih implantata. To znači pomoću proteza, a opet korištenje proteza ovdje trebamo gledati iz terapijske perspektive kao iz neke nepotrebne, rekao bi transhumanističke perspektive i strateški to znači čovjek nema neki ud pa mu onda proteza pomaže da normalno funkcionira. I to je dobro. Međutim, kada ubrizgavanje proteza ide u smislu poboljšanja recimo naših mišića, poboljšanje nekih tjelesnih dijelova tijela da bismo bili nešto više nego što jesmo sada, onda je to upitno, a to je zapravo naglasak na tome i zato transhumanisti uostalom govore o morfološkoj slobodi, to znači da slobodno upravljati svojim tijelom kako hoću.

Papa Pavao VI. je upozorio da čovjek može postati žrtva manipulacije koja usmjeravaju želje i potrebe njegova ponašanja, pa čak i njegov sustav vrednota. Označava li ovo uistinu veliku pogibelj za sutrašnje društvo i čovjeka?

- Je, to je mislio papa Pavao VI., ako uzmemo II. vatikanski koncil imat ćemo različite poglede na taj koncil gdje će jedini, takozvani tradicionalisti, misliti da je previše progresivan za naše društvo, ali zapravo kada vidimo o čemu govori taj koncil koji zaista ističe da pastoralnu dimenziju. Zato nije čudno da Pavao VI. nastavlja upravo na tom tragu. Dakle, da razvojem tehnologije možemo reći da ulazimo pomalo u jednu vrstu pomutnije vrednota, pomutnije sustava vrednotâ. Čovjek nije

više u fokusu, nije ovdje riječ o antropocentrizmu, ne radi se o tome da čovjek mora biti u središtu pa vladati nad svim drugim stvorenjima, nego rekao bih gubi se taj personalistički pristup govora o čovjeku i onda ćemo ili upasti u jednom antropocentrizmu pomoću tehnologije što znači da bitno je da je čovjeku dobro, da on nadilazi sebe na razne načine, pa onda pa makar gazio po stvorenom svijetu ili ćemo ići logikom biocentrizma, implementacija tehnologije u svim živim bićima do te mjere da čovjek više nije važan. I jedna i druga krajnost su pogubne i zapravo donose pomutnju sustava vrijednosti do te mjere da čovjek više radi protiv sebe, nego za napredovanje društva, humano napredovanje društva u kojem se u kojem se nalazi.

Također Ivan Pavao II u enciklici *Redemptor hominis* navodi kako razvitak suvremene tehnike, odnosno razvitak civilizacije kojom gospodari tehnika zahtijeva razmjerni razvitak moralnog života i etike. Međutim, izgleda da taj moralni i etički razvitak stalno zaostaje. Da li si zapravo slijedom razmišljanja u kojem su promišljali papa Benedikt XVI. te papa Franjo, čovjek razvija i napreduje ili zapravo nazaduje?

- To je kompleksno pitanje. Krenuli smo od Drugog vatikanskog koncila, a onda spominjemo papu Ivana Pavla II., pa onda Benedikta XVI. pa onda danas možemo spomenuti i papu Franju koja možda na najjasniji način pokušava raskrinkavati smisao i bit transhumanističkoga pokreta premda barem koliko ga pravim još izričito nije spomenuo taj pojam kao takav, ali kada uzmemo činjenicu da kroz transhumanizam funkcionira preko takozvanih konvergentnih tehnologija, a to znači nanotehnologija, biotehnologija, informatike, kognitivnih znanosti, onda jednostavno sve što prolazi iz tog područja vidimo da jednostavno odgovara onome što kažu, što su i prije rekao bih prorokovali Ivan Pavao II i Benedikt XVI. Dakle vidimo zapravo jednu disproporciju. Govorimo o razvoju društva, ali kada govorimo o ovom razvojnom više mislimo na tehnološki razvoj. I onda razvoj, zaista, eksponencijalnim rastom ide i to brzinom da ga gotovo i ne možemo zaustaviti. S druge

strane, ne pitamo se je li ta brzina odgovara stvarno ono onome što je potrebno našoj ljudskoj narav za istinsko ispunjenje. Tako počinjemo pomoću tehnologije isprobavati svakakve eksperimente na čovjeku. Dakle, da li taj tehnološki razvoj ide li u korak sa ljudskim razvojem? Ako ne možemo zaustaviti taj eksponencijalni rast, onda se nalazimo u dogmi neizbježivosti, a to znači da ne možemo učiniti ništa. To su parole koji ne drže vodu jer govore o tehnološkom determinizmu kojemu se ne možemo oduprijeti i time zapravo mi personaliziramo tehnologiju. To je kao neko zasebno biće koje upravlja sobom, našim životom i mi ga ne možemo je zaustaviti, a zapravo, to je plod naših ruku.

Baš kao što su pape nekad govorili, tako je danas sve više i jasnije da velik broj ljudi, nažalost i vjernika, tragala za besmrtnošću, a ne vječnom životu u Božjoj prisutnosti kojoj prethodi smrti tijela. Nas zanima, označava li to onda da razvitak znanosti i tehnologije uistinu uništava ono darovan od Boga u nama i da čovjek pokušava sam sebe staviti u središte?

- Da, govori ste o darovanosti, tu zapravo shvaćam smrt kao jedan Božji dar, jer koji je taj život u kojem ja znam da neću nikada umrijeti. Na kraju krajeva, ako spominjemo ovdje svetoga Franju koji se obraća smrti kao sestrici, onda možemo shvatiti da vjernik, koji je zaista duboko razumije svoju vjeru i duboko razumije otajstvo Isusa Krista, počevši od njegovog utjelovljenja sve do vazmenog otajstva, onda će shvatiti da smrt nije prokletstvo. Drugi vatikanski koncil govori o smrti kao najvećoj zagonetki našega života i to je činjenica. Kada se dogodi smrt, nije nam svejedno, ta nas smrt izjeda, treba nam vremena da prihvaćamo fizičku odsutnost osobe, smrt nas ne može ostaviti ravnodušnim. Sve što možemo napraviti na terapijskoj razini je da otklonimo, da ju odgađamo, to je poželjno, ali da idemo eutanazirati smrt. Ja mislim da ćemo i time eutanazirati sam život. Moja je teza da tamo gdje se ne umire, tamo se ni ne živi. Gledamo li smrt iz perspektive Kristovog vazmenog otajstva, onda ćemo shvatiti da nakon smrti slijedi uskrsnuće, to znači vječni život. Međutim, razlika između vječnoga života iz

kršćanske perspektive i besmrtnost je koju promiče transhumanizam nalazi se u tome da se ta besmrtno mora odvijati u ovoj zemlji, dok mi očekujemo vječni život, odnosno puninu života nakon smrti. To nije odustajanje od borbe protiv smrti, to nije nepotrebno ili naivno odgađanje trenutka radosti života, punine života za onkraj vremena, nego zapravo to je racionalno prihvaćanje naše ljudske naravi u kojoj je smrt sastavni dio.

Možete li nam reći kako tehnološki napredak uz umjetnu inteligenciju, robotiku i ljudski gen može utjecati na čovjeka?

- Ovaj moj stav nije tehnofobski stav, međutim, ovaj pristup tehnologiji o kojoj govorimo je zapravo pristup koji nas treba pozvati na trijeznost da trijezno postupamo sa tehnološkim alatom. Ne možemo slijepo se voditi prema tome, nego jednostavno da uključimo naš razum. Neizbježno je da ćemo morati koristiti umjetnu inteligenciju, a već i koristimo, u mnogo čemu konkretno. No, gdje je tu zapravo vrijednost ljudskog kontakta. Svojom preciznošću, umjetna inteligencija preko robota nam može pomoći u mnogočemu i to je prihvatljivo. Tu trebamo svaka-ko shvatiti koliko je vrijedna umjetna inteligencija. Danas se govori o tome kako će umjetna inteligencija stvarno promijeniti naš školski sustav, obrazovni sustav i stvarno hoće. Već vidimo polako korištenjem raznih ekrana. Ali jednog dana, bojim se da budemo previše otuđeni jer smo, što bi se vlada rekao je ekranizacija društva, to više se povećava taj stav otuđenosti. Ali tamo gdje se ne slažem sa pitanjem umjetne inteligencije, kada ciljamo to da bude inteligentnija od ljudska inteligencija, tu vidim dva problema. Prvi problem je redukcionistički pristup samom pojmu inteligenciju. Ako smatramo inteligenciju, samo sposobnost zaračunavanja ili povezivanja ili vidimo kao nekakve algoritme kroz prizmu algoritme, onda ona nije inteligencija jer inteligencija ipak nadilazi matematiku, fiziku. Dakle, računalski način funkcioniranja inteligencija uključuje nešto drugo, a to je ta druga razina, da zapravo mi time povrjeđujemo ono što se zove svijest. Dakle, mi ne znamo, ne možemo preko tehnike znati što je ljudska svijest točno, ona je amate-

rijalna stvar. Prema tome, to je nešto što nam izmiče kontroli. Htjeti nju ubrizgati u stroj da bismo dobili nekakvu hibridno biće koje će biti inteligentnije od nas, mislim da je to ipak malo pretjerano. Ali, konačnici banalno rečeno mislim da umjetna inteligencija neće znati što to znači imati punicu i snahu.

Za kraj, obzirom da nove generacije tehnologije na neki način sve prednosti donose i opasnosti za čovjeka, smatrate li da će čovjek budućnosti postati bezosjećajan čovjek, odnosno stroj koji će potisnuti osjećaje.

- U knjizi se govori o u transpojavama budućeg bića. Prema transhumanistima, ljudi koji će odbiti transformirati se i preobraziti se u nadčovjeka, postati čimpanze budućnosti. Zapravo po mom sudu čovjek budućnosti, ako ga možemo zvati čovjekom, ali postčovjek će biti čovjek instinkata, dakle, stalno će više ovisiti o tome koliko će stisnuti na nešto ili ne. Dakle, to je automatizam, a ne čovjek otvoren prema iznenađenjima. Drugo, čovjek će ovisiti o nekome drugome, onome koji ga poboljšava, pa i tu vidimo zapravo da će on biti čovjek zastarjelosti.

Intervju priredila: Nikol Galić